

PİYANO VE ÖNCÜLLERİNİN (KLAVİKORD, KLAVSEN) İCRA SANATI TARİHİNDEKİ ROLLERİ

Prof. Dr. Hakikat MUHARREMOVA *

Özet

Piyanonun tarihsel gelişimini incelemek, doğuşundan günümüze kadar geçirdiği aşamaları analiz etmek, piyanonun, günümüzde daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Ortaçağ Avrupası'nda dört telli monokord ile başlayan bu gelişim, müzik kültürünün ayrılmaz bir parçası olan 'klavikord' ve 'klavsen' çalgısı ile teknik evrimini sürdürerek, kronolojik olarak devam etmekte ve günümüz piyanosuna dayandırılmaktadır.

Dökme demir tekniğinin piyanoya kazandırdığı gelişim, anlam itibariyle, bu çalgıda, zengin ve gür bir ses olanağı meydana getirmektedir. Zamanla gelişim gösteren çift maşalı mekanizmanın da, piyanonun teknik gelişiminde yararlar sağladığı bilinmektedir. Pedalların gelişimi ise, piyano müziğine, yeni bir renk, yeni bir ses kazandırmaktadır. Besteci açısından düşünüldüğünde ise, bu enstrümanda sağlanan teknik gelişmeler, bestecinin, piyanoya kazandırdığı yeni birtakım farklılıkları da beraberinde getirmektedir.

Piyanonun, her çeşit müziğin çalınmasına olanak sağlayan bir yapıda olması, onun, evrensel bir çalgı olmasını sağlamaktadır. Bu dinamizm, bestecilere ilham kaynağı olmakta, virtüözite tekniğini geliştirmekte ve konser salonlarında önemli bir yer edinme özelliğini mümkün kılmaktadır.

Sanat tarihini de alt üst eden bu çalgının serüveni, piyanonun ortaya çıkış sürecinde, birbirinden bağımsız şekilde rol oynayan üç ülkenin, İtalya, Almanya ve Fransa'nın katılımıyla başlamaktadır. Bu serüven, makale içinde yer alan tabloda, sistematik olarak açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Monokord, Klavikord, Klavsen, Piyano.

* Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

The Roles of The Piano And its Predecessors (Clavichord, Harpsichord) in The History of Performance Art

Abstract

Analyzing the stages in the diachronic development of the piano from its origin to the present day makes it possible to understand the piano better. This diachronic development beginning with the four stringed monochord in the Medieval Europe, continued its technical evolution with clavichord and harpsichord, the integral part of the music culture, and developed into the instrument closer to that which we know today.

The development was sophisticated by the cast iron technique which brought in the rich and rotund voice. Diachronically developed mechanism, double fork benefited the technical development. Along with the development of the pedals on the piano enriches the piano music with a new color, a new voice. From the point of view of the composer, the technical developments of the piano accompanied the novel variety he or she brought about.

Its structure which makes it possible to play every genre of music makes it universal. This dynamism becomes a source of inspiration for the composers, develops the technique of virtuosity, and makes it possible to have an important place in concert halls.

Turning the history of art upside down, the adventure of this instrument began with the involvement of the three countries, Italy, Germany, France each playing roles in the process of its emergence independently of each other. This adventure is explained systematically in the table in the article.

Key Words: Monochord, Clavichord, Harpsichord, Piano

Dünya müzik sanatı tarihinde, piyano icracılığı, müstesna bir yere sahiptir. Piyanonun gelişimi, bestecilerin yeni ve özgün eser arayışlarıyla bir paralellik göstermektedir. Bestecilerin ifade etmek istedikleri duygular, piyanonun gelişimini olumlu yönde etkilemiştir. Piyano icracılığının gelişimi de, piyano çalgısının teknik ve estetik gelişimine öncü olmuş, bu gelişme, çeşitli piyano yapım ve piyano icra ekollerinin doğmasına neden olmuştur. Piyanonun tarihsel gelişimini incele-

mek, yani onun doğuşundan günümüze kadar geçirdiği aşamaları analiz etmek, piyanonun günümüzde daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Büyük bestecilerin piyanoya olan ilgi ve sevgileri, çeşitli zaman ve mekânlarda müzik kültürünün oluşumunu sağlamış ve bu müzik kültürünün geçirdiği aşamalar da piyano tarihini oluşturmaktadır. Piyanonun 1709-1711 yıllarında İtalyan usta Bartolomeo Cristofori tarafından Floransa’da icadından çok daha önce, bu müzik aletinin öncülü olarak eski Yunanistan’da, hareketli desteğin yardımıyla, farklı yüksekliklere sahip tek telli, klavyesiz çalgı olan “monokord” karşımıza çıkmaktadır. Daha sonra Ortaçağ Avrupa’sında dört telli monokord çalgısının yaygınlaştığı görülür. Fakat 15. yüzyıldan itibaren dört telli monokorda, “organ” çalgı aletinden alınma klavyenin eklenmesiyle ve farklı boyutlarda teller uygulamakla ilk “klavikord” (Foto: 1) ortaya çıkmıştır.¹

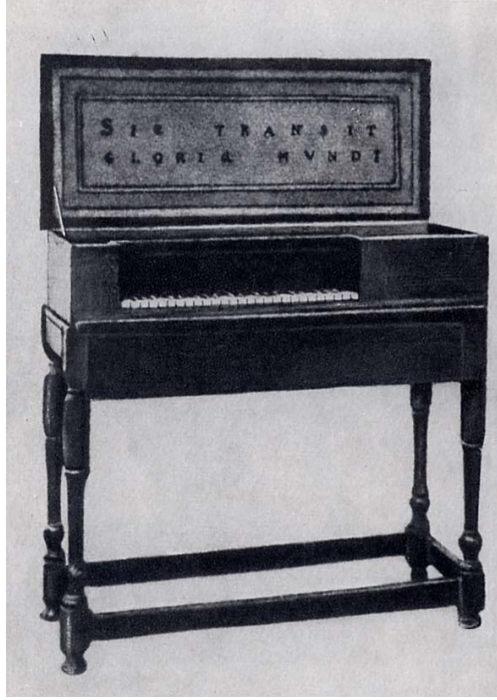

Foto: 1- Klavikord (XVII yüzyıl)

XIV. ve XV. yüzyıllar, laisizmin, ortaçağ kilise geleneklerine karşı mücadeleyi kazanmasıyla bilinmektedir. Önceleri, profesyonel müzisyenlik, kilisenin

¹ Grum-Grijmaylo, T, *Muzikalnoe Ispolnitelstvo*, Moskva, Znanie, 1984, ss. 34-46.

tekelindeyken, daha sonra dindışı alandaki profesyonel müzisyenlik, karşı konulmaz bir biçimde artmıştır. Müziğin bu süreci, çalgı müziğine olan ilginin artmasına ve hızla gelişmesine yardımcı olmuştur.

Klavikord ve klavsen çalgıları, Barok öncesi dönemin, müzik kültürünün ayrılmaz bir parçası olup, tüm Avrupa ülkelerinde yayılmıştır.²

Klavikord hakkında ulaşılan ilk resimler 16. yüzyıla ait olmakla beraber, onun hakkındaki ilk bilgiler 15. yüzyıla dayanmaktadır. Klavikord³ bir bakır çubuğun tele dokunduğu mekanizmadan, başka bir deyişle, tangent (teğet) mekanizmasından oluşan, vurma klavyeli müzik enstrümanıdır. Klavikordda, tuşların sonuna, yassı başlıklı metalik pim tangent ekleniyordu ve bu metalik pim, tuşlara basıldığında tellere temas etmektedir. Tangent'in dokunma yerine bağlı olarak, aynı tel, farklı yüksekliklerde ses çıkartmaktadır. Ses çıkarma tarzı (tuşlara ihtiyatlı dokunma), klavikordun sesinin yumuşaklığını belirler ve vibratörle (telle bağlanmış, tuşa basarak hafif silkelemekle vibrasyon ses çıkarma) portamentoya izin verir. Klavikordun sesi, anlamlı ifadesiyle farklı niteliklere sahipken, çalgıcının kişisel becerisinin etkisiyle de şekillenmektedir. Başlangıçta klavikord'un düzeni, diatonik olup 3-3 ½ oktavdan oluşmuştur. 15. yüzyılda, klavikord'da, oktavların sayısı 5'e varmıştır. Sesin güçlendirilmesi için de, çiftli teller kullanılmıştır. Klavikord, genellikle uzunca dörtgen bir gövdeye sahip olup, masanın üzerine konularak çalınmıştır. Daha sonra gövdeye ayaklar ilave edilmiştir. 1720 yılından sonra her tuş için ayrı telli klavikord'lar üretilmiştir. Bu yumuşak sesli enstrüman, 18. yüzyılda daha büyük bir popüleriteye ulaşmış ve genellikle solo programlar için kullanılmaya başlanmıştır.

Tangetleri kuş tüyleriyle değiştirilen klavikordlar, klavsen olarak adlandırılmıştır. Klavsen hakkındaki ilk bilgiler 1511 yılına aittir. Fakat, günümüze kadar ulaşmış, İtalyan yapımı olan en eski klavsen aleti, 1521 yılına tekabül etmektedir. Klavsen⁴ eski klavyeli bir çalgıdır. Klavsenler, değişik biçim ve ebatlardadır. Büyük ölçülere sahip klavsenler, günümüzdeki kuyruklu piyanoların formuna benzer-

² Alekseev,A.,*İstoriya Fortepiannogo İskusstva* C.1, Moskva, Muzıka1962, ss.9-13. Rozenshild,K, *İstoriya Zarubejnoj Muzıki*, Moskva, Muzıka, 1978, ss.291-300. Steinpress, B.,*Populyarniy Oçerk İstorii Muzıki do XIX Veka*,Moskva Gosmuzizdat,1963,ss.155-156. Steinpress, B., Age,ss.230-233. Pamir, Leyla,*Çağdaş Piyano Eğitimi*, Beyaz Köşk Yayınları, No:2, İstanbul, ss.183-184. *Ansiklopediçeskiy Muzikalny Slowar*, Moskva, Bolşaya Sovetskaya Ansiklopedya, Muzıka 1959, ss.233-234. *Ansiklopediçeskiy Muzikalny Slowar* ,Age, s.288. Fenmen,Mithat, *Piyanistin Kitabı*,Akba Kitabevi, Ankara,1947, ss.3-5.

³ Klavikord: Latince clavus/anahtar ve Yunanca, corde/tel kelimelerinden oluşmuştur.

⁴ Klavsen: Fransızca, clavesin ve Latince, clavicymbalum kelimelerinden oluşmuştur.

dir. **(Foto: 2)** Küçük boyutlu klavsenler, dörtgen veya beşgen şeklinde yapılmıştır. Büyük boyutlu olanları ise, Fransa ve Rusya’da “klavsen”, İngiltere’de “arpsikord”, Almanya’da “kilflyugelem”, İtalya’da da “klaviçembalo”, kısaca çembalo olarak tanınmıştır. Bu çalgılar, iki veya daha çok tel demetinden oluşup, iki klavyeden yapılmış 5 oktavlı ses kapasitesine sahipti. Tek telli ve 4 oktavlı, klavyeli dörtgen enstrümanlar Fransa’da, “spinet- epinet”, İngiltere’de, “verjinel” olarak adlandırılmıştır.

Klavsenin ses özelliği, klavikorda oranla daha kesik ve daha az melodiktir. Parlak, hafif ve zarif efekt veren, yüksek registerdeki gümüşü renkler, baslarda çeşitli doğuşkanlarla zengin nüanslar oluşturmaktadır. Kendi dönemi için klavsen, o dönemin yaşam tarzı ve alışkanlıklarıyla, müzik arasındaki bağı net bir biçimde yansıtan ihtişamlı özelliklere sahiptir.

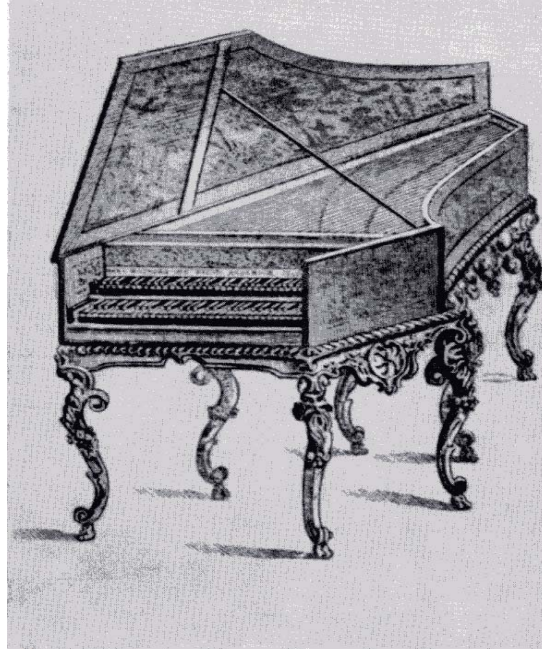

Foto. 2- Klavsen (XVI yüzyıl)

Piyanoyla kıyasladığımızda, güç ve dinamizm açısından dezavantajlıyken, diğer taraftan da ritmik netlik, tonun büyük açıklığı, diğer sesler ve enstrümanlarla uyumluluk gibi avantajlarının olması, klavseni çok iyi bir ekip enstrümanı yapmıştır.

Barok dönemde yaygınlaşan klavsen sanatı, 17. ve 18. yüzyılda mükemmelliğin doruğuna erişmiştir. 19. yüzyılda ise, klavsen ve klavikordun yerini tamamen piyano almıştır. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde bestecilerin ve icracıların eski müziğe olan sevgisi tekrar klavsen ve klavikordu sahneye getirmiştir.

Günümüzde klavsenler, batının farklı ülkelerinde geniş çapta üretilmekte, eski müzik bestelerinde olduğu gibi günümüzün çağdaş bestelerin icrasında da kullanılmaktadır.

18. yüzyılın başlarında, besteci ve çalgıcılar, yeni bir klavyeli enstrümana ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bu nedenle, J. S. Bach, klavsenden daha zengin sesli bir enstrüman yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu talebin sonucunda da yeni bir klavsen türü olan “lütne klavseni” üretilmiştir. Zamanın ve müziğin ihtiyacı, üstün bir ses gücü ve melodi zenginliğine sahip olan bir enstrümanın gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Başka bir ifade ile Klavsen müziğinde meydana getirilen eserler de yeni ve yüksek sanat özelliği olan bir enstrüman talep etmiştir.

Bu talep, her çeşit müziğin çalınmasına olanak sağlayan ve oldukça gelişmiş bir enstrüman olan “Piyano”nun meydana gelmesine vesile olmuştur. Piyano ile her türlü formda yazılan müziğin icra edilebilmesi, onun evrensel bir çalgı olmasını sağlamıştır.

Yeni enstrüman piyano⁵, “gravicembalo col piano e forte”, “zarif ve gür sesli, klavyeli çalgı” olarak tanınmıştır. Zamanla daha çok geliştirilerek, bir çok Batı Avrupa ülkelerinde daha önceki enstrümanları aşarak, müzik icracılığında öncül bir konum edinmiştir.

Piyanonun ortaya çıkış sürecinde, birbirinden bağımsız şekilde, üç ülke rol oynamıştır. Piyano; İtalya’da, 1709-1711’de Bartolomeo Cristofori, 1711’de Almanya’da, müzik öğretmeni Kristofor Gotlib Schroeter, 1716’da, Fransa’da, Janom Marius tarafından icat edilmiştir.⁶

⁵ Almanca; fortepiano, hamerklavier, Fransızca ve İngilizce, piano ve İtalyanca; pianoforte

⁶ Fenmen,Mithat, Age,ss.5-19. Alekseev,A.,*İstoriya Fortepiannogo İskusstva C 2*, Moskva, Muzika 1967, ss.7-8. Açın, Cafer, *Enstrüman Bilimi(Organoloji)*, Yenidoğan Basımevi ,İstanbul, 1994, ss. 236-254.

Foto.3 - Stein'in tasarımı Piano. Viyana Sanat Tarihi Müzesi (1797)

1735 yılında, G. Silberman, Cristofori-Schroeter mekanizmasını geliştirmiş, daha sonraları Augsburg'da Silberman'ın yolundan giden I. A. Stein'in (Foto: 3) geliştireceği bu mekanizmayı, 1794 yılında da Viyana'da Streicher, daha sesli bir model olarak, müzik dünyasına kazandırmıştır. Stein- Streicher mekanizması, Viyana veya Alman mekanizması olarak da adlandırılmıştır. Büyük Viyana piyanosu, basit bir mekanizmaya ve Rokoko tarzına uygun, açık tonlara sahiptir.

Fakat Beethoven'ın ve romantik bestecilerin ortaya koydukları eserler, güçlü bir sese sahip, onların estetik saptamalarına cevap verecek anlamlı ve melodik ifadeleri olan bir enstrümana gerek duyuyordu.

1770 yılında, Hollandalı A. Backers, yeni "İngiliz tarzı" (Foto: 4) mekanizmayı icat etti. İngiliz piyanosu, tuş darbelerine biraz daha geç yanıt veriyordu. Bu da, sesin anlamındaki etkileyciliği artırma olanağı sağlıyordu. İngiliz ve Viyana enstrümanları bir rekabet içindeydi. Hummel'e göre, bu farklı mekanizmaların kendine özgü artıları vardı. Viyana mekanizmasında en zarif parmakların bile çalması mümkündü. Özellikle büyük salonlarda, orkestra eşliğinde ayrıcalıklı bir etki oluşturan bu durum, çalgıyla istenilen nüansları yansıtmaya, çabuk ve daha kolay bir icra olanağı sağlıyordu. İngiliz mekanizmasında ise, özellikle melodik müziklerde,

bu enstrümanın sesinin dolgunluğundan dolayı kendine özgü bir armonik uyum görülmekteydi.⁷

Foto.4 Broadwood Piyanosu Londra (1820)

Klavsenden farklı olarak piyanoda ses, çimdikle değil, keçeyle kaplanmış çekiçlerle elde edilmektedir. Piyanodaki tınlar, çekiçlerdeki keçelerin kalitesine ve kaplanma tarzına bağlıdır. H. Helmholtz,⁸ çekiçlerin, keçeyle kaplanma tarzının, tellerde oluşan sesin tınısını etkilediğini ispatlamıştır. Keçe katlarının farklı kalınlıklarda yapılmasıyla, yumuşak tınlar elde etmek mümkün olmuştur.

Günümüz piyanosunda, her tuşa, orta ve yüksek ses genişliğinde üç tel, basta iki ve en düşük ses genişliğinde ise bir tel kullanılmaktadır. Tellerin düzeni ile uyumlu bir akort sistemi mevcuttur. Tüm teller çelikten yapılır, bas olanlar ise ilave tellerle kaplanır. Teller piyanonun bir tarafına metalik pimlere, diğer tarafına ise onların ayarlarının yapılması için metalik iğnelere monte edilir. Tellerin, rezonans tahtası üzerinde gerilmesi, daha kalın telleri kullanma olanağı sağlar. Tellerin gerginliğinin artırılması, ses gücünün artmasına imkan vermektedir. Günümüz piyanosunda gerilmenin toplam gücü, 20–30 tona kadar ulaşmıştır ve bu gücü elde edebilmek için 19. yüzyıla kadar kullanılan tahta çerçeveler, yerini dökme demir

⁷ Alekseev,A., *age*, C.2 s.7

⁸ Gat,J.,*Tehnika Fortepiannoy İğrı*,Moskva, Muzıka,Budapeşt, Korvina,1967, s.11.

çerçevelere bırakmıştır. Enstrümanın sesinin gücü, dökme demir çerçevelerle beraber, neredeyse, çan sesine ulaşma olanağı sağlamıştır.

1825'te Boston'da, A. Babkok, kalın teller kullanma olanağı sağlayan dökme demir çerçevesi piyano üretiyordu. Bazı kaynaklarda ise, Henri Pape ve James Thom'un adı geçmektedir.⁹ 1830'da Babkok, bas ve üçlü tellerin, çerçevenin rezonanslı merkezinden geçen çapraz dağılımlı sistemi icat etmiştir.

1823'te, (bazı kaynaklara göre 1821), çift maşalı mekanizmanın, ünlü Fransız usta, Pierre Erard tarafından icadı, piyano tarihinde bir devrim olmuştur.

Piyanonun evrim tarihinin tam tablosunu çizmek için sağ ve sol pedal mekanizmasının geliştirildiği zamanın esas alınması gerekir. Bu özgün ve güzel mucize, yeni, renkli çözümlerin ve müzik doğuşkanlarının zenginleşmesine sebep olmuştur.

Piyanonun mucidi Cristofori, 1726'da kendi enstrümanları için mekanizmayı sağa hareket ettiren el levyesi kullanmaya başladı. Bu durumda, çekiçler sadece tek tele vuruyordu. Bu yüzden sol pedalın ismi, "una corda" yani "tek tel" olarak geçmekteydi. Onun kullanılmasının önemli etkilerinden biri tınının değişmesi, ikinci etkisi ise daha zayıf sesin oluşmasıydı. Çağdaş kuyruklu piyanolarda, sol pedal genellikle tınının değiştirilmesi için kullanılmaktadır. Eski ve yeni mekanizmalarda, sol pedalın kullanım farkı, çekiçlerin günümüz piyanolarında, eskisinde olduğu gibi tek tele değil, iki tele dokunmasından kaynaklanmaktadır.¹⁰

Sağ pedalın gelişmesi daha çok zaman almıştır. İlk önce susturucuyu kaldırmak için el levyesi icat edilmiş, daha sonra geliştirilen sağ pedal sayesinde piyanonun seslerindeki renklilik daha da zenginleşmiştir. Sağ ayak pedalının icadı, piyanonun geliştirilmesinde önemli bir aşama olmuştur. Sağ pedal, susturucuları kaldırıyor, tuşlar bırakıldıktan sonra sesin titreşimleri devam ediyordu. Aynı zamanda, diğer teller vibrasyon yaparak sesin ikinci kaynağı oluyordu. Sağ pedaldan dolayı da, piyanonun sesi, daha parlak zengin ve dolgun çıkıyordu.

1770 ve 80'li yıllarda, iki pedallı piyanolar İngiltere'de yaygın şekilde kullanılmaya başlandı. XIX. yüzyılın başlarında iki kaplamalı ayak pedallı piyano kurguları Avrupa'da yaygınlaşmaya başladı.

Orta pedal (sostenuto veya moderator) 1844 yılında Marsilyalı piyano ustası Buassella tarafından teklif edilmiştir. Bu orta pedal, kuyruklu piyanolarda sağ ayak pedalıyla aynı şekilde sesi uzatma fonksiyonunu yerine getirirken, konsol

⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/piyano>.

¹⁰ Pamir, Leyla, Age, ss. 164-165.

<http://de.wikipedia.widearea.org/wiki/klavier>.10.April.2004.

(duvar) piyanosunda ise, sesi kısma görevini yapmakta ve “gece pedalı” olarak da adlandırılmaktadır.

Piyanonun evrimleşme ve teknik gelişmesinde önemli aşamalar aşağıdaki gibidir:¹¹

- 1709- Floransalı B. Cristofori piyano mekaniğini icat etmiş ve ilk piyanoyu yaratmıştır.
1711
- 1716 Fransız Jean Marius aynı sistemi, Fransa’da geliştirmiştir.
- 1717- Alman müzik öğretmeni K. G. Schroeter, benzer bir piyanoyu Almanya’da yaratmıştır. Schoeter’in aletleri, pratik değerlere sahip değildi ama piyanonun oluşum tarihinde özel bir yer almaktadır.
1721
- 1731- G. Silberman’ın öğrencisi olan I. A. Stein’la beraber Cristofori-Schroeter mekaniğini geliştirmiş, çekiçlerin klavyeyle birleşmesi prensibine dayalı bir sistem oluşturmuştur.
1735
- 1770 I. A. Stein, Alman ve Viyana mekaniğini icat etmiştir.
- 1770 Londra’da, Hollandalı Backers, yeni bir mekanik tipi, İngiliz mekaniğini oluşturmuştur.
- 1781 G. Broadwood’un İngiliz fabrikaları, piyano üretimine başlamıştır.
- 1781 Sağ pedalin oluşumu A. Beyer adına tescillenmiştir.
- 1782 G. Broadwood, sol pedala göre patent almıştır.
- 1783 G. Broadwood, iki pedalin birlikte icrası gereğince patent almıştır.
- 1794 A. Streicher-Stein, mekanik açısından daha sesli bir model oluşturmuş, Stein-Streicher mekaniği Alman veya Viyana mekaniği adını almıştır.
- 1807 Fransız firması “Pleyel” organize edilmiştir.¹²
- 1821- Fransız P. Erard “ikili”, yani çifte mekaniği icat etmiştir.
1823
- 1825 A. Babkok, Boston’da, ilk olarak demir dökme çerçeveli piyano üretimine başlamıştır.
- 1828 Viyana’da, eski piyano fabrikalarından olan “Bosendorfer” kurulmuş, dünyada, doğal ağaç kullanan tek fabrika olmuştur. Bu fabrikayı diğerlerinden ayıran özellik, piyano klavyesinin uzun olmasıdır. Ek tellerin varlığı, tamamlayıcı rezonans oluşturmuştur.¹³

¹¹ Sibyl, Marcuse, *Musikal Instruments A Comprehensive Dictionare* / Doublenday & Company/ NC, Garden City, New York, 1964, ss.402-407.

¹² <http://fr.wikipedia.org/wiki/Pleyel>.

¹³ Tarasişina, E., *Ne tiho, a Gromko*. http://www.kultura-portal.newcultapper/artikle_jep?number=5738,24.06.2005.

- 1830 A. Babkok, tellerin çapraz yerleşmesi sistemini icat etmiştir.
- 1844 Marsilya'lı Piyano ustası Buasella, üçüncü pedalı teklif etmiştir.
- 1849 "Sayler" firması kurulmuştur. Bu firmada üretilen her bir piyano özgün el yapımı özelliği taşımaktadır.¹⁴
- 1853 "Steinway & Son's" adlı piyano firması dünyaca tanındı ve en çok patent sahibi bir firma unvanı kazandı. Bunlar içerisinde tuşların özel yapısı, dokunuşa ideal tepki gösterme, orta pedal v. b. ayrıntılar mevcuttur.¹⁵
- 1853 Berlin'de Karl Bechstein, ilk piyanoyu oluşturmuş ve piyano fabrikası olan "Bechstein"i kurmuştur. Bugün K. Bechstein piyano fabrikası grubu "Zimmerman" (1884'te kurulmuş) ve "W. Hoffman" (1904'te kurulmuş) gibi markaları birleştirmiştir.¹⁶
- 1853 Blüthner, Leipzig'de piyano fabrikası kurmuştur. İlk kuyruklu piyano 1854 yılında yapılmıştır. Blüthner sistemi, hem çift mekanizmayı (1856) hem de tamamlayıcı rezonans telleri yani "alivot sistemi"ni patentlemiştir. Blüthner'in imzası, her bir alette garanti işareti gibi bulunmaktadır.¹⁷
- 1859 "Förster" firması kurulmuştur. Bugün fabrika, dördüncü nesil aile geleneklerini sürdürmüş olan piyano ustası Wolfgang Förster'in yöneticiliği altında bulunmaktadır.¹⁸
- 1864 Özel, kalite piyano üreten "Petrof" firması kurulmuştur.¹⁹
- 1887 Piyano üretiminde son yüzyılda önemli bir yer alan büyük fabrikalardan biri olan "Yamaha" kurulmuştur.²⁰ Yamaha firması piyanolarının akort sistemi ve servis aşaması, dünyanın en iyisi sayılmaktadır.²¹

Yukarıdaki kronolojiden anlaşıldığı gibi piyanonun teknik evrimi fiili olarak XIX. yüzyılın ortalarında tamamlanmıştır.

¹⁴ Franzeva.E., *Filosofiya Zwuka Semeystva 'Zayler'*. http://www.kultura-portal.newcultapper/artikle_jep?number=5738,19-25 Maya 2005.

¹⁵ <http://de.wikipedia.org/wiki/Steinway-%26-sons>, 7 May 2008. Steinway & Sons Tanıtım Kataloğu, Hamburg, Yıl yok.

¹⁶ www.bechstein.de-'DVD' amuxlab production, Berlin, 2002.

¹⁷ Bluthner Pianofortefabrik http://pianola.ru/aboutbluthner_20 November 2007.

¹⁸ <http://www.august-foerster.de.XII/2006>.

¹⁹ <http://www.petrof.com.07.05.2008>.

²⁰ Yamaha Corporation apan. www.yamaha.co.jp/english/product/about/html.29.11.2007.

²¹ Burada sözü edilen piyanoların tümü el yapımı olurken Yamaha'nın piyanoları ise fabrika üretimidir.

Foto: 5 Yamaha Fabrikasının Grand Piano'su

Foto: 6 Yamaha Grand Piano'nun Kuş Bakışı Görünümü

Genel olarak denilebilir ki, piyanonun sahneye çıkışı, sanat tarihinin önemli bir dönüm noktası olmuştur. Piyanonun oldukça dinamik bir fonksiyona sahip olması, onun solo enstrümanlar içinde önemli bir yer almasına ve konser salonlarında merkezi olarak konumlanmasına olanak sağlamıştır. Her bir ulusal ekol, piyano kültürünün gelişimi için kendi katkısını vermiştir.

XX. yüzyılda, piyanonun çeşitli türevleri olan elektronik piyano ve orglar ortaya çıkmış oldu.

Piyanonun çoksesli özelliği ve çok farklı sanatsal örneklerin gerektirdiği düşüncelerin ifade edilebilmesinde ve bu ifadelerin karşı tarafa aktarılmasında büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Büyük müzisyenlerin ilgisini ve merakını kazanan piyano, sadece icra sanatının gerektirdiği anlatım sorunları üzerinde değil, aynı zamanda bu enstrümanın teknik ve içerik yapısı üzerindeki muhtemel yenilikler ve değişiklikler üzerinde çalışılması olanağını da sağlamıştır. Klavsen ve Klavikord'da dinamik ve tempolu seslendirmeler gibi müzikal ifadeler, farklı mekanik yöntemler yardımıyla oluşturulurken, müzikal mesajların piyanodaki oluşumu, tellere dokunuşun gücü ve karakteri, melodik hareketin entonasyonu ile belirlenmekteydi. Piyanonun ve piyano icracılığının yaygınlaşması, Batı Avrupa ülkelerinde, pek çok farklı bilimsel eğitim literatürünün gelişmesine ve buna paralel olarak bu müzikal literatürün eğitiminin sağlanması için çeşitli piyano metotları oluşturulmuştur. XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren büyük bestecilerin eserleri ve piyano icra stilleri eğitim alanına uyarlanmış ve bunun paralelinde solo ve ekip enstrümanı olan piyano için çok sayıda piyano pedagoji literatürü oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

- AÇIN, Cafer, *Enstrüman Bilimi (Organoloji)*, Yenidoğan Basımevi, İstanbul, 1994.
- ALEKSEEV, A. , *İstoriya Fortepiannogo İskusstva C 2*, Moskva Muzıka 1967.
- ALEKSEEV, A. , *İstoriya Fortepiannogo İskusstva C. 1*, Moskva 1962.
- Ansiklopedičeskiy Muzıkalniy Slowar*, M. Muzıka Bolşaya Sovetskaya Ansiklopedya, 1959.
- Bluthner Pianofortefabrik <http://pianola.ru/aboutbluthner> , 20 November 2007.
- FENMEN, Mithat, *Piyanistin Kitabı*, Akba Kitabevi, Ankara, 1947.
- FRANZEVA. E. , *Filosofiya Zwuka Semeystva 'Zayler'*. <http://www.kultura-portal.newcultapper/artikle/jep?number=5738>, 19-25 Maya 2005.
- GAT, J. , *Tehnika Fortepiannoy İgri*, Moskova, Muzıka, Budapeşt, Korvina, 1967.
- Grum-Grijimaylo, *Muzıkalnoe İspolnitelstvo*. Moskva Zname, 1984.
- <http://de.wikipedia.org/wiki/Steinway-%26sons>, 7 May 2008.
- <http://de.wikipedia.widearea.org/wiki/klavier>. 10. April. 2004.
- <http://fr.wikipedia.org/wiki/Pleyel>.
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/piyano>.
- <http://www.august-foerster.de.XII> /2006.
- <http://www.petrof.com>. 07. 05. 2008.
- PAMİR, Leyla, *Çağdaş Piyano Eğitimi*, Beyaz Köşk Yayınları, No:2, İstanbul.
- ROZENŞİLD, K, *İstoriya Zarubejnoj Muzıki*, Moskva 1978. 156.
- SİBYL, Marcuse, *Musikal Instruments A Comprehensive Dictionare / Doublenday & Company/ NC, Garden City, New York, 1964.*
- Steinway & Sons Tanıtım Kataloğu, Hamburg, Yıl yok.
- ŞTEYNPRESS, B. , *Populyarniy Oçerk İstorii Muzıki do XIX Veka*, Moskva Gosmuzizdat, 1963.
- TARASİŞİNA, E., Ne tiho, a Gromko. <http://www.kultura-portal.newcultapper/artikle/jep?number=5738>, 24. 06. 2005.
- www.bechstein.de-‘DVD’ amuxlab production, Berlin, 2002.
- Yamaha Corporation Japan. www.yamaha.co.jp/english/product/about/html. 29. 11. 2007.